

FENOMENUL URBAN ÎN NORD-VESTUL ROMÂNIEI

Această parte a țării include teritoriul a trei județe (Maramureș, Satu Mare și Sălaj) care dețin 6,1% din suprafața României și 5,3% din numărul locuitorilor, densitatea populației apropiindu-se de media țării (95,7 loc/km², în anul 1985) în județele Satu Mare (92,9 loc/km²) și Maramureș (86,7 loc/km²), dar mai mică în Sălaj (69,4 loc/km²).

Fenomenul urban se definește printr-o seamă de componente, în primul rând se evidențiază *vatra* cu întregul său conținut; spații ocupate de clădiri rezidențiale, sociale și industriale, străzi și piețe cu o mulțime de mijloace de transport (în zona analizată numai auto), spații verzi de diferite tipuri, terenuri ocupate de ape naturale sau amenajate etc., toate acestea impunându-se în peisajul geografic prin particularități specifice. Componenta esențială a orașului o constituie, însă, *populația*, care reprezintă măsura cantitativă și calitativă a evoluției fenomenului urban, urmărit în nord-vestul României într-o perioadă de trei sferturi de veac (1910—1985).

În urmă cu 75 de ani, respectiv în anul 1910, orașele din nord-vestul României, ca de altfel și din alte zone ale țării, erau puțin dezvoltate, cele șapte localități urbane: Baia Mare (12 877 loc.), Sighetu Marmăției (21 370 loc.), Zalău (8 062 loc.), Baia Sprie (4 422 loc.), Satu Mare (34 892 loc.), Carei (16 078 loc.) și Șimleul Silvaniei (6 885 loc.) însumau doar 104 536 loc., ceea ce reprezenta 13,2% din totalul populației zonei (790 170 loc.). Față de gradul mediu de urbanizare, valoarea cea mai mare (19,1%) revenea județului Satu Mare, urmat de Maramureș (12,9%), iar cea mai mică Sălajului (6,7%). Rezultă, din cele menționate, că dominantă esențială a perioadei în zona analizată o constituia spațiul agrar și cel silvic, în care trăiau 685 584 din locuitorii zonei (86,7% din totalul populației).

Perioada următoarelor patru decenii nu aduce modificări esențiale în evoluția urbanului din zonă aceasta, pe de o parte, ca urmare a consecințelor celor două conflagrații mondiale, iar pe de alta datorită ritmului lent de dezvoltare a activităților (industriale și de servicii) care să impulsioneze procesul de urbanizare.

În sprijinul celor afirmate, să notăm faptul că în anul 1930 populația totală a zonei a ajuns la 859 187 locuitori, crescând cu 8,7% față de anul 1910, iar cea urbană la 128 626 locuitori, creșterea acesteia fiind cu 23,0%. S-a ajuns, astfel, în condițiile menționate, la situația ca gradul mediu de urbanizare să fie de 15,0%. Pe județe valorile prezentându-se astfel: 22,4% în Satu Mare, 14,3% în Maramureș și numai 6,6% în Sălaj. La nivelul orașelor, creșteri mai însemnate, în 1930 față de 1910, au înregistrat numai Satu Mare (51 495 loc.) și Sighetu Marmăției (27 270 loc.), în timp ce orașele Carei (16 042 loc.) și Baia Sprie (4 127 loc.) au înregistrat chiar un regres (tabelul 1).

După aproape 20 de ani, respectiv în anul 1948, fenomenul urban al zonei a înregistrat un anumit regres, populația orașelor deținând numai 13,9% din totalul locuitorilor celor trei județe: 13,5% în Maramureș, 19,8% în Satu Mare și 7,5% în Sălaj. În această perioadă (1930—1948) punându-se în evidență reducerea numărului de locuitori la Sighetu Marmăției, Satu Mare, Carei și Baia Sprie (tabelul 1), motivația principală constituind-o consecințele celui de al doilea război mondial. De fapt, întreaga perioadă de aproape patru decenii (1910—1948) poate fi considerată ca o etapă în care populația urbană s-a caracterizat printr-o relativă stagnare, în valori absolute sporind cu numai 20 197 locuitori, respectiv 531 loc./an, în timp ce populația totală a crescut cu 106 369 locuitori, ceea ce înseamnă 2799 loc./an. (fig. 1).

Cucerirea puterii politice și economice de către clasa muncitoare, sub conducerea Partidului Comunist Român, a determinat o etapă cu totul nouă în evoluția urbanului din zona analizată, înregistrându-se, de la o etapă la alta, indici tot mai mari de creștere a populației orașelor din nord-vestul României. Astfel, în numai opt ani (1948—1956) populația urbană crește la 17,5 (fig. 1), în valoare absolută ajungând la 171 185 locuitori, în acel an indicele urmărind fiind de 21,8% în județul Maramureș, 20,4% în Satu Mare și 8,1% în Sălaj. Începute, de fapt, un puternic proces de industrializare la Baia Mare, a cărei populație, ca urmare a acestui fenomen, a crescut de la 20 959 locuitori, în 1948 la 35 920 locuitori în 1956, sporurile de populație, mai mari sau mai mici, fiind specifice și celorlalte șase orașe din zonă. Mai mult, în 1956 este trecută în categoria orașelor și localitatea Vișeu de Sus (tabelul 1).

Fenomenul de urbanizare din zonă înregistrează noi valențe în perioada de după anul 1956. Astfel, în următorii 10 ani se ajunge la situația în care populația orașelor a atins 23,5% (246 923 loc.) din total, pe județe înfițateea revenind tot Maramureșului cu 28,5% urmat de Satu Mare cu 27,0% și Sălaj cu 10,4%. Din valorile menționate rezultă faptul că, în continuare, această zonă era încă destul de departe de media țării (32,6%). Și în acest interval de 10 ani, sporurile cele mai mari de populație revin orașului Baia Mare (de la 35 920 loc. în 1956 la 62 658 loc. în 1966, creșterea echivalând cu aproape o dublare), unde se continuă într-un ritm accelerat procesul de dezvoltare a industriei și de diversificare a acesteia. În acest interval la creșterea ponderii populației urbane intervine și trecerea în categoria orașelor a localității Negrești-Oaș (tabelul 1).

Anul 1968, constituie un moment hotărâtor în evoluția economico-socială a zonei, când are loc noua împărțire administrativ-teritorială a țării, printre județele nou înfițate înscrindându-se și Satu Mare și Sălaj, spre care sînt îndreptate importante fonduri de investiții, în scopul repartizării judicioase a forțelor de producție în teritoriu. Mai mult, cu această ocazie, celor nouă orașe existente le sînt adăugate alte șase: Borșa, Cavnic și Tirgu Lăpuș în județul Maramureș, Tășnad în Satu Mare, Cehu Silvaniei și Jibou în Sălaj, prin aceasta sporind și ele, într-o anumită măsură, ponderea populației urbane din zonă (fig. 2).

Se ajunge în acest fel, în anul 1977, la 37,5% populație urbană (432 103 locuitori, din totalul de 1 151 269 loc.), însemnînd un spor cu 14,0%, în 11 ani, creșterea anuală fiind de 16 834 loc, pe ansamblul celor trei județe, fiind cea mai mare valoare din toată perioada analizată. Pe județe, se înregistrase o urbanizare de 44,3% în Maramureș, 38,1% în Satu Mare și 24,1% în Sălaj. La nivelul orașelor se înregistrează sporuri, aproape în toate cazurile; Baia Mare de la 62 658 loc. în 1966, la 100 985 loc. în 1977; Satu Mare de la 68 246 loc. la 103 844 loc; Sighetu Marmăției de la 29 771 loc la 38 146 loc. etc. (tabelul 1), iar Zalău ajunge la o creștere mai mare decît dublă, respectiv de la numai 15 144 loc la 31 923 loc. În această etapă are loc, de fapt, un fenomen semnificativ, trecerea orașelor Baia Mare și Satu Mare în categoria centrelor urbane mari ale României (de peste 100 000 locuitori), iar a orașelor Borșa, Vișeu de Sus, Carei și Zalău între cele mijlocii (20 000—100 000 locuitori) în timp ce Sighetu Marmăției a revenit în această categorie încă din 1956. (fig. 3).

Nu este lipsit de interes să fie menționat faptul că în timp ce populația totală și cea urbană a județelor Maramureș și Satu Mare s-a caracterizat, în mod constant, prin ritmuri ascendente de creștere, în județul Sălaj populația totală a înregistrat valoarea maximă în anul 1956 (271 989 locuitori), după care s-a redus pînă la 263 103 loc. în 1966, pentru ca în anul 1985 nu ajunge să atingă valoarea celei din 1956. Pentru același interval de timp, însă, populația urbană a Sălajului a sporit de la 21 938 loc la 91 386 loc., însemnînd o creștere de peste patru ori.

Fenomenul urban continuă să capete noi proporții în nord-vestul României, în etapa de după 1977, condiționat mai cu seamă de sporul mare al numărului de locuitori în cazul municipiului Zalău (cu 22753 locuitori în numai opt ani, un ritm mediu anual de 2 844 persoane), a municipiilor: Baia Mare (crește cu 34 551 loc) și Satu Mare (cu 24 571 loc, în același interval de opt ani), precum și a altor orașe din zonă: Borșa, Sighetu Marmăției, Carei etc.

Dezvoltarea urbanului în situațiile analizate este o consecință a menținerii procesului de industrializare, în cele două orașe mari din zonă și în orașele județului Sălaj, iar în Borșa se amplifică activitățile în minerit, în acest fel avînd loc o continuare a procesului de „secundarizare” și „terțiarizare” a populației.

Pe ansamblul zonei, între cei doi ani de comparație (1977 și 1985) populația urbană a crescut de la 37,5% la 44,2%, față de media țării (50,0% în 1985) existând însă necesitatea de dezvoltare a urbanului în cele trei județe, unde în anul 1985 situația se prezenta astfel: 49,3% în Maramureș, 44,1% în Satu Mare și 34,2% în Sălaj.

Creșterea numărului de locuitori din orașele nord-vestului României a fost în strînsă dependență cu o altă componentă fundamentală a urbanizării, respectiv *industria*, determinînd dezvoltarea unor activități secundare complexe, în principal, în municipiile Baia Mare, Satu Mare și Zalău și a uneia sau mai multe ramuri industriale în celelalte orașe.

Ca și în alte situații asemănătoare de pe cuprinsul țării, sporurile, însemnate de populație au la bază atît creșterea naturală, cît și cea migratorie. Pentru exemplificare, amintim că în intervalul 1972—1985 populația urbană a județului Maramureș a avut un spor de 63 541 loc (31,2% revenind sporului migratoriu), cea a județului Satu Mare a crescut cu 51 156 loc (58,9% revenind sporului migratoriu) iar cea a județului Sălaj cu 38 391 persoane (61,1% revenind sporului migratoriu). Pe ansamblul zonei populația urbană a crescut cu 153 088 loc. sporului migratoriu revenindu-i 48,0%. Față de această situație apar diferențieri de la oraș la oraș, în funcție de numărul locuitorilor, gradul și complexitatea dezvoltării industriei. De obicei, orașele mici au la baza creșterii populației în principal, sporul natural, iar în cazul orașelor mari (Baia Mare, Satu Mare) sau celor reședință de județ (Zalău) și sporul migratoriu.

Din urmărirea succintă a modului în care a evoluat fenomenul urban în nord-vestul României, într-o perioadă de trei sferturi de veac, se desprind cîteva concluzii mai semnificative:

— de la numai 13,2% (104 586 locuitori) populație urbană în anul 1910 s-a ajuns la 44,2% (537 445 locuitori) în anul 1985, creșterea fiind de peste cinci ori. Valorile sporului au fost de 6,7 ori mai mare în județul Maramureș, de 3,5 ori în Satu Mare și 6,1 ori în Sălaj, în condițiile existenței a șapte orașe în anul 1910 și 15 orașe în anul 1985 (tabelul 1).

— la nivelul orașelor, creșterile cele mai însemnate le-a înregistrat Baia Mare numărul locuitorilor a fost de 10,5 ori mai mare în 1985 față de 1910, Zalău de 6,8 ori, Baia Sprie de 3,8 ori, Satu Mare de 3,7 ori, Șimleu Silvaniei de 2,3 ori, Sighetu Marmației de 2,0 ori, Carei de 1,7 ori etc.

— în evoluția fenomenului urban sînt puse în evidență două etape semnificative: prima corespunzînd anilor 1910—1948, cînd populația orașelor s-a caracterizat printr-o latentă evidentă (13,2% urbanizare în 1910 și numai 13,9% în anul 1948), iar cea de a doua de la 1948 și pînă în prezent, în care s-a înregistrat o adevărată revoluționare în dezvoltarea orașelor din nord-vestul României, urbanizarea ajun-gînd la 44,2% în anul 1985.

— etapa următoare trebuie să aibă în vedere amplificarea gradului de urbanizare a zonei pînă la valori simțitor mai mari (de 50%), realizarea unui asemenea deziderat înfăptuindu-se, mai cu seamă, prin dezvoltarea unor activități specifice urbanului (industrie și servicii) în orașele mici ale zonei, care n-au înregistrat un salt corespunzător din momentul trecerii lor în această categorie. Pe de altă parte, apare ca o necesitate deosebită ridicarea treptată a tuturor localităților la nivelul de viață urban, atît prin amplasarea pe teritoriul acestora a unor unități din industria mică și artizanală, cît mai ales prin sporirea, în fapt a gradului de intensivizare a agriculturii, care să permită producții ridicate, creindu-se posibilități largi de dotări social-economice corespunzătoare. În acest fel apare, în mod firesc, posibilitatea de evitare a dezechilibrului dintre cele două categorii habitationale, manifestat în primul rînd prin aglomerarea populației în urban și un anumit fel de depopulare a unor areale rurale, cu toate consecințele sale.

GRIGOR P. POP — AUREL MAIER

Evoluția populației urbane în nord-vestul României, în perioada 1910—1985

Județul și orașele	1910	1930	1948	1956	1966	1977	1985
MARAMUREȘ							
Populația totală	299 764	317 304	321 287	367 114	427 645	492 860	538 722
Populația urbană	38 669	45 301	43 256	80 371	122 212	218 547	265 608
Baia Mare	12 877	13 904	20 959	35 920	62 658	100 985	135 536
Baia Sprie	4 422	4 127	3 968	8 134	13 182	15 554	16 928
Borșa						24 406	28 914
Cavnic						6 033	6 191
Sighetu							
Marmației	21 370	27 270	18 329	22 361	29 771	38 146	42 689
Tîrgu Lăpuș						13 218	11 668
Vișeu de Sus				13 956	16 601	20 205	21 682
SATU MARE							
Populația totală	267 310	301 105	312 672	337 351	359 393	393 840	409 234
Populația urbană	50 970	67 537	61 944	68 876	97 243	149 915	189 451
Satu Mare	34 892	51 495	46 519	52 096	68 246	103 544	128 115
Carei	16 078	16 042	15 780	16 780	19 686	24 050	27 431
Negrești-Oaș					9 311	12 387	14 453
Tășnad						9 934	10 452
SĂLAJ							
Populația totală	223 096	240 778	262 580	271 989	263 103	264 569	267 170
Populația urbană	14 947	15 788	19 583	21 938	27 468	63 641	91 386
Zalău	8 062	8 340	11 652	13 378	15 144	31 923	54 676
Cehu Silvaniei						8 302	9 528
Jibou						8 841	11 049
Șimleu Silvaniei	6 885	7 448	7 931	8 560	12 324	14 575	16 133

THE URBAN PHENOMENA IN THE NORTH-WEST OF ROMANIA

(Summary)

In this paper it is followed for a period of seventy five years (1910—1985), the way in which the urban phenomena has developed characterized by its main component — the population — in the north-west of Romania (the districts of Maramureş, Satu Mare, Sălaj), which has 6,1% of the surface of our country and 5,3% of its inhabitants.

The done analyze allouds making evident the fact that the urban population from the region has increased from only 13,2% in 1910 (104586 inhabitants) to 44,2% in 1985 (537445 inhabitants), the increasing being of 6,1 times in Sălaj, 6,7 times in Maramureş and of 3,5 times in Satu Mare, in the condition of the existence of 7 towns in 1910 and 15 towns in 1985.

At the level of the towns the most important increasing have been registered in Baia Mare (10,5 times), Zalău (6,8 times), Baia Sprie (3,8 times), Satu Mare (3,7 times), Şimleu Silvaniei (2,3 times (the first table).

In the development of the urban phenomena there are two main stages, the first corresponding to the period 1910—1948, characterized by a relative standstill (13,2% in 1910 and 13,9% in 1948), and the second to the period 1948—1985, when it has been registered a real revolution in the development of the towns in the north-west of Romania.

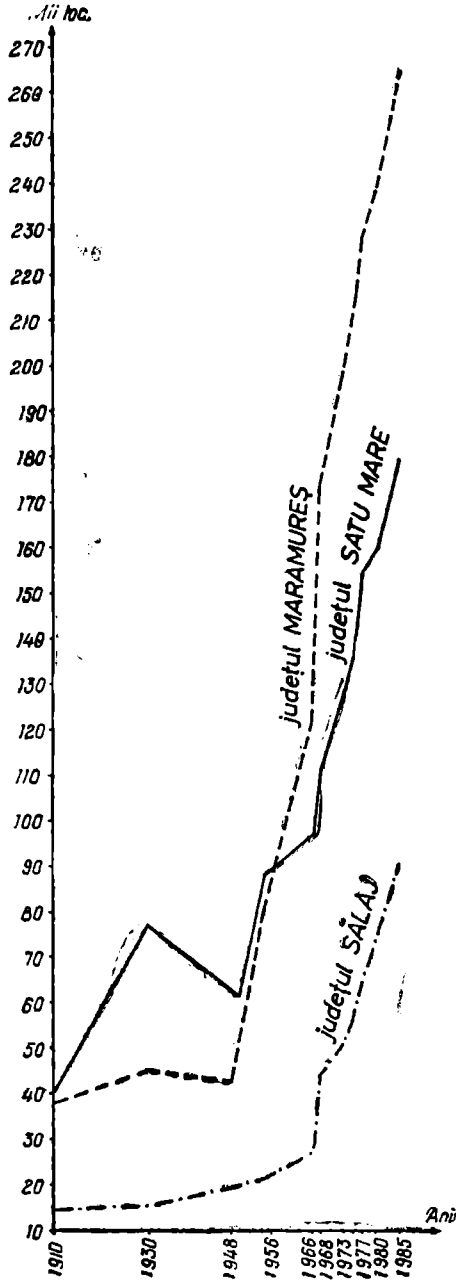


Fig. 7. Evoluția populației totale și pe medii, în nord-vestul României, în perioada 1910—1985. ■

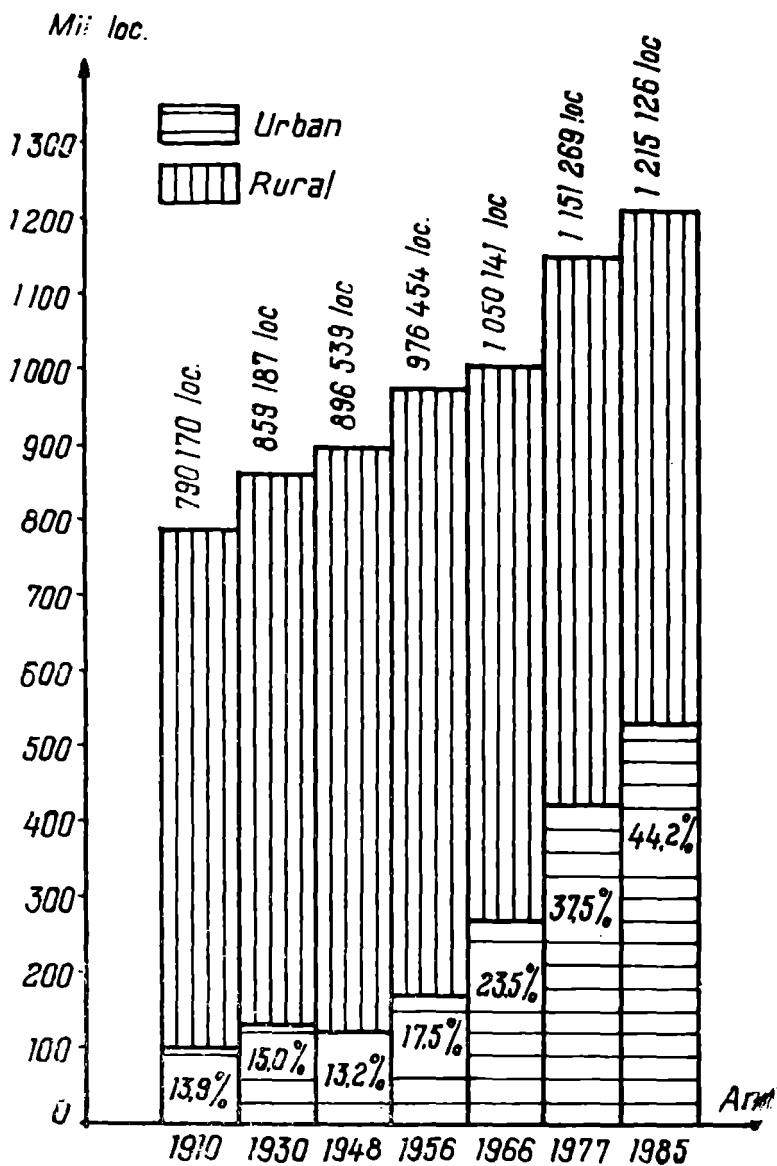


Fig. 2. Evoluția populației urbane, în județele Maramureș, Satu Mare și Sălaj, în perioada 1910–1985.

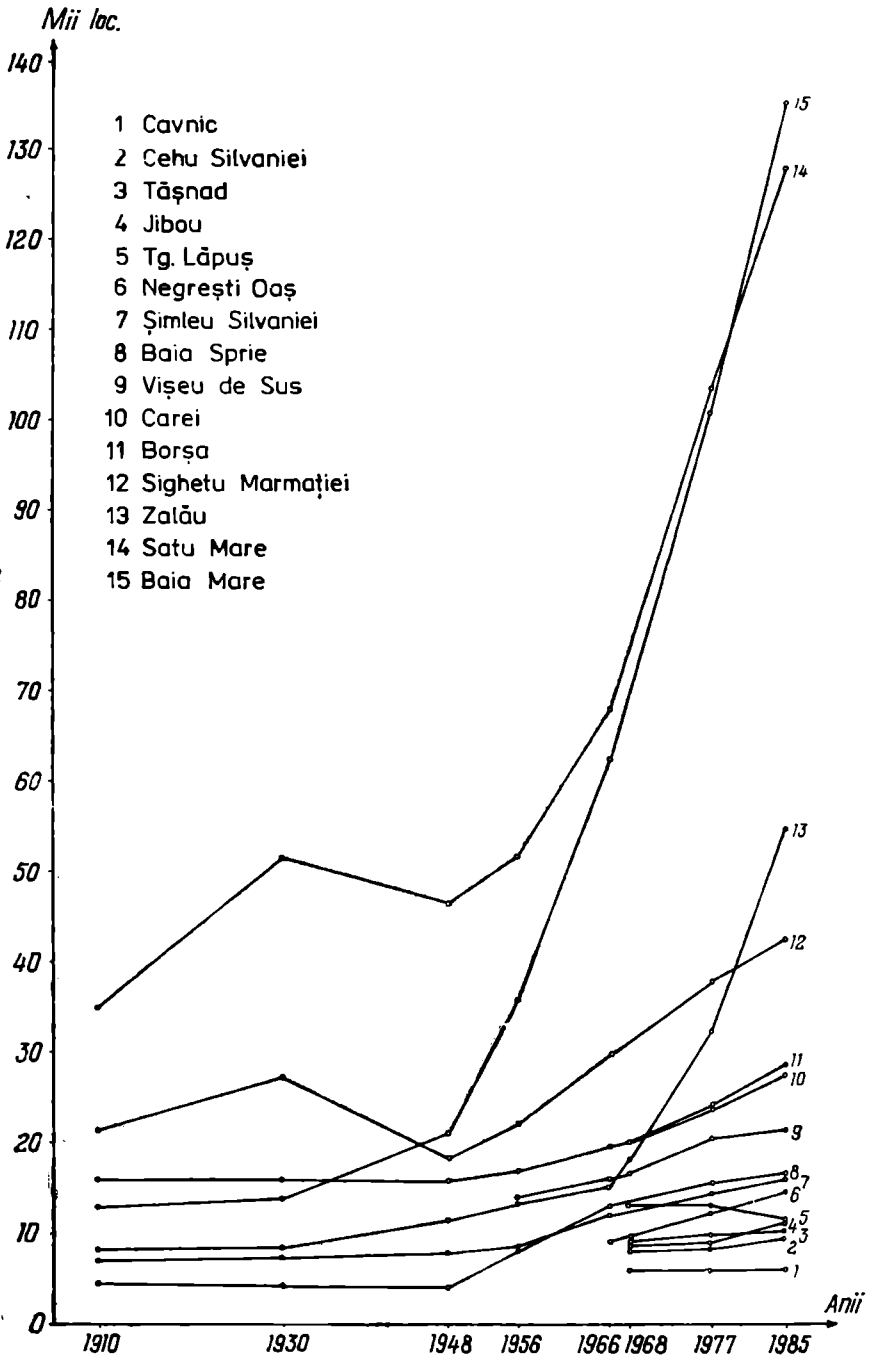


Fig. 3. Evoluția populației orașelor din nord-vestul României în perioada 1910 - 1985.